

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/31/2004

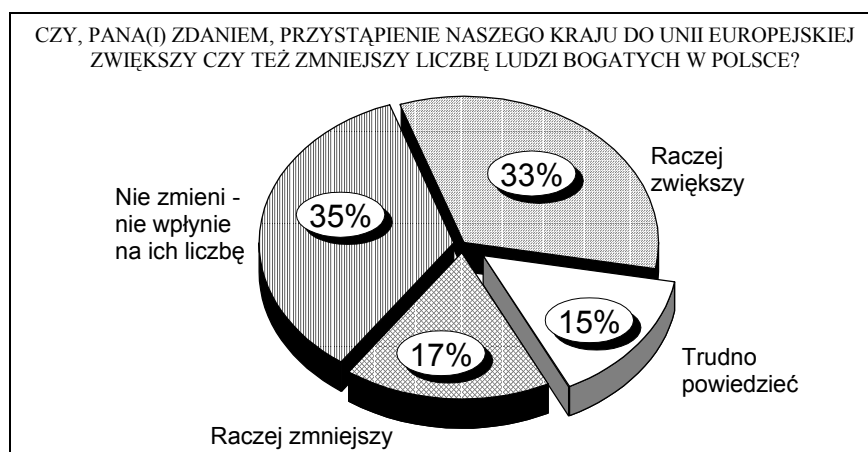
BOGACTWO I LUDZIE BOGACI W OPINIACH POLAKÓW

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LUTY 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- ◆ W ostatnich latach zmalał w Polsce, zdaniem ankietowanych, odsetek ludzi bogatych. Obecnie tylko 13% Polaków (o 20 punktów mniej niż w roku '99) uważa, iż stanowią oni ponad 10% społeczeństwa.
- ◆ Wzrosła liczba respondentów, którzy nie znają nikogo bogatego (o 13 punktów, do 45%), zmalała zaś (o 12 punktów, do 28%) znających kilka takich osób lub rodzin.
- ◆ W ciągu ostatnich pięciu lat znacznie ubyło Polaków (o 18 punktów, do 34%) sądzących, że w najbliższej przyszłości ludzi naprawdę bogatych będzie w Polsce coraz więcej.
- ◆ Tylko co trzeci respondent (33%) uważa, że po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej przybędzie bogatych Polaków.

- ◆ Wśród czynników decydujących o szybkim dochodzeniu do dużych pieniędzy nadal dominuje odwaga i gotowość podjęcia ryzyka, ale obecnie niemal równie często wskazuje się na omijanie prawa czy wykorzystywanie luk prawnych.
- ◆ Już niemal powszechna jest opinia (93% wskazań), że szanse wzbogacenia się w naszym kraju nie są równe i tylko nieliczni mogą powiększać swój majątek.
- ◆ Obecnie nieco mniej respondentów niż przed pięcioma laty uważa, iż bogacenie się niektórych ludzi jest czymś naturalnym (spadek z 72% do 64%) i sprawiedliwym (spadek z 36% do 33%).

Wraz z rozwojem gospodarczym, zapoczątkowanym w połowie lat dziewięćdziesiątych, nastąpił w naszym kraju wzrost zamożności, a grupa osób bogatych stała się bardziej liczna, skupiając na sobie uwagę i społeczne zainteresowanie. Nastąpiła poprawa wizerunku ludzi bogatych, a stosunek do bogactwa stał się bardziej przychylny. Jednak takie zjawiska, jak: zastój gospodarczy obserwowany w ostatnich latach, ubożenie znacznej części Polaków na skutek bezrobocia oraz wzrost rozpiętości dochodów i materialnego rozwarstwienia społeczeństwa zmieniły zapewne postawy wobec bogactwa i ludzi bogatych. W naszym sondażu¹ staraliśmy się uchwycić, jak okres ten wpłynął na sposób postrzegania zjawiska bogactwa, jego źródeł i zasięgu, szans na wzbogacenie się, przewidywań dotyczących zamożności oraz na społeczną akceptację bogactwa i stosunek do ludzi, którzy się wzbogacili.

POSTRZEGANIE OBSZARU BOGACTWA

W ostatnich latach bardzo zmieniło się postrzeganie zasięgu bogactwa w naszym kraju. W porównaniu z rokiem '99 ogromnie wzrosła (o 34 punkty procentowe!) liczba Polaków sądzących, że tylko jedną osobę na sto można uznać za bogatą, spadła natomiast liczba szacujących zakres zamożności na więcej niż 5% mieszkańców Polski. Zmalała też grupa osób niemających wyrobionej opinii w tej sprawie. Niemal połowa ankietowanych (49%) jest więc zdania, że bogactwo jest w Polsce raczej rzadkością, a jedna piąta (20%) szacuje liczbę bogatych na nie więcej niż jedną osobę na dwadzieścia. W sumie 69% badanych - a więc prawie dwa razy więcej niż w końcu lat dziewięćdziesiątych - uważa, że w naszym kraju nie ma wielu osób bogatych. Tylko co dwunasty ankietowany (8%) jest przeciwnego zdania, uważając, że więcej niż co piąty Polak jest bogaty.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (164), 9-12 stycznia 2004 roku, reprezentatywna próba losowa dorosłych mieszkańców Polski (N=1057).

Postrzeganie zakresu bogactwa jest obecnie bliskie opiniom z trudnych gospodarczo początków lat dziewięćdziesiątych, ale nawet wówczas nie było tak wielu osób nisko szacujących liczbę bogatych w naszym kraju.

Tabela 1

Czy dużo, Pana(i) zdaniem, jest dziś w naszym kraju ludzi bogatych? Ilu bogatych przypada na tysiąc mieszkańców Polski?	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XII '92	I '97	I '99	I '04
	w procentach			
Do 10 (1%)	39	18	15	49
Od 11 do 50 (1% - 5%)	22	20	20	20
Od 51 do 100 (5% - 10%)	16	19	22	11
Od 101 do 200 (10% - 20%)	5	10	15	5
Ponad 200 (ponad 20%)	6	18	18	8
Brak zdania	12	15	10	6

Postrzeganie obszaru bogactwa w naszym kraju jest mało zróżnicowane społecznie. Nieco częściej niż inni widzą jego większy zasięg najmłodszy ankietowani (w wieku od 18 do 24 lat), zwłaszcza uczniowie i studenci. Natomiast opinie o tym, że w Polsce niewielu jest ludzi bogatych, są najczęstsze wśród pracujących na własny rachunek poza rolnictwem oraz wśród osób z wyższym wykształceniem, zwłaszcza przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (zob. tabele aneksowe). Zależnie od pozycji społecznej i związanej z nią sytuacji finansowej zapewne różnie rozumie się i postrzega to, co jest bogactwem. Istotne może być poczucie upośledzenia w stosunku do innych, zamożniejszych, które jest częstsze wśród badanych mniej wykształconych oraz uzyskujących niskie dochody i które poszerza w ich odczuciu zakres obserwowanego bogactwa. Skłonność do niskich szacunków mają natomiast ci, którym nieźle się powodzi - w ich odczuciu próg bogactwa jest znacznie wyższy².

Potwierdzeniem zmian postrzegania zakresu zamożności w naszym społeczeństwie w ostatnich latach są także odsetki ankietowanych znających bogatą osobę czy rodzinę (bądź kilka), bardzo różniące się od danych z roku '99.

² W roku '99 wyraźna była zależność między poziomem wykształcenia oraz zamożnością a postrzeganiem bogactwa. Obecnie zależność ta zanikła, jest nieistotna statystycznie. Zob. komunikat CBOS „Opinie o bogactwie i ludziach bogatych”, luty '99 (opr. W. Derczyński).

Tabela 2

Czy Pan(i) zna kogoś, osobę lub rodzinę - z sąsiedztwa, z widzenia, ze słyszenia - uznawanych za człowieka naprawdę bogatego lub naprawdę bogatą rodzinę?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XII '92	XII '94	I '97	I '99	I '04
	w procentach				
Tak, ja sam(a) należę do takich ludzi	-	-	1	0*	0*
Tak, znam kilku takich ludzi (kilka takich rodzin)	27	26	42	40	28
Tak, znam jednego lub dwóch (jedną lub dwie rodziny)	24	20	20	25	23
Nie, nie znam nikogo takiego, kogo można by nazwać bogatym	48	50	32	32	45
Trudno powiedzieć	1	4	5	3	4
* Mniej niż 0,5%					

Ponad dwie piąte badanych (45%) nie zna osobiście nikogo bogatego (wzrost o 13 punktów), niespełna jedna czwarta (23%) zna tylko jedną lub dwie takie osoby, a ponad jedna czwarta (28%) zna kilka osób bogatych. W sumie połowa badanych (51%) - o 14 punktów mniej niż w roku '99 - dostrzega obecnie ludzi bogatych w swoim otoczeniu.

Oczywiście, im ankietowani są lepiej wykształceni i bardziej zamożni, tym więcej wśród nich osób znających kogoś bogatego. Znajomość ludzi zamożnych deklarują najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji (77%) oraz pracujący na własny rachunek poza rolnictwem (72%), natomiast najrzadziej - emeryci (30%) i renciści (36%).

PRZEWIDYWANIA DOTYCZĄCE BOGACTWA

Obecnie co trzeci Polak (34%), czyli o 18 punktów mniej niż przed pięcioma laty, sądzi, że w najbliższej przyszłości ludzi naprawdę bogatych będzie w Polsce przybywać, co piąty natomiast (21%, wzrost o 12 punktów) uważa, że będzie odwrotnie. Dość powszechne pod koniec lat dziewięćdziesiątych przekonanie o rosnącej zamożności naszego społeczeństwa wyraźnie osłabło - częściej uważa się, że będzie więcej niedostatku albo że nic się nie zmieni.

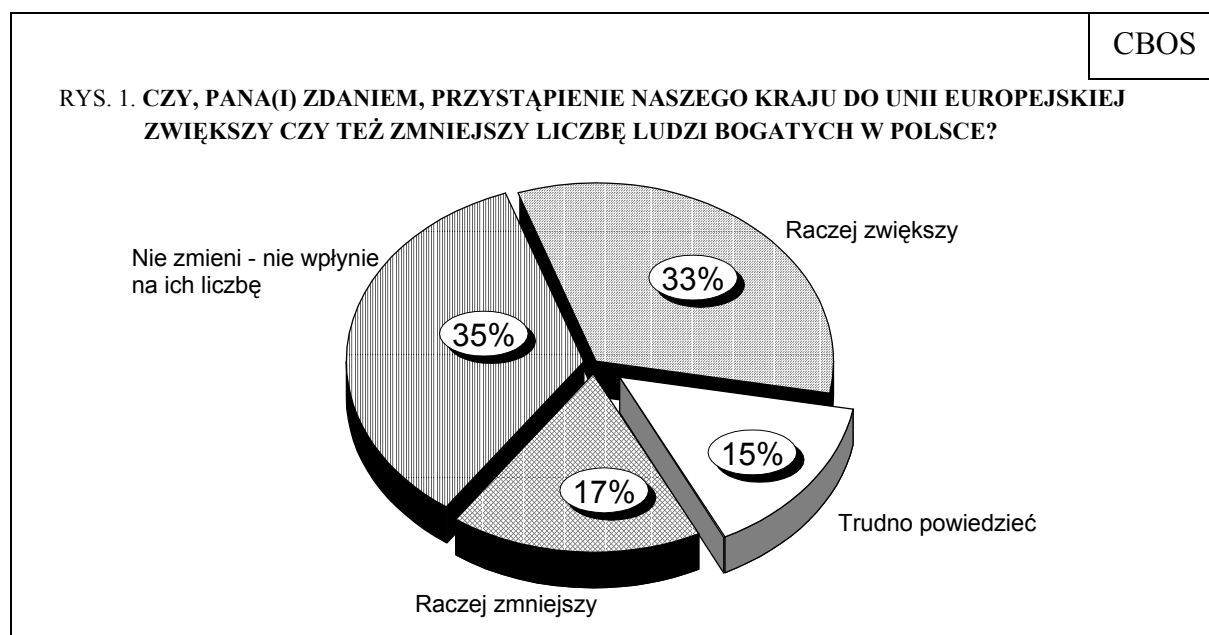
Oczekiwanie, że liczba osób bogatych się zwiększy, jest częstsze wśród mężczyzn, osób młodszych i mieszkańców miast; wyraźnie też zależy od poziomu wykształcenia

i sytuacji materialnej ankietowanych - im wyższy poziom wykształcenia, a także im lepsze warunki bytu, tym więcej ankietowanych uważa, że osób naprawdę bogatych będzie w najbliższych latach przybywać.

Tabela 3

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższych kilku lat ludzi naprawdę bogatych będzie w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań		
	I '97	I '99	I '04
	w procentach		
- znacznie więcej niż obecnie	10	9	4
- nieco więcej	40	43	30
- tyle samo	28	27	32
- nieco mniej	6	8	17
- znacznie mniej niż obecnie	1	1	4
Trudno powiedzieć	15	12	13

Ponad połowa badanych nie spodziewa się wzrostu zamożności Polaków po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej, w tym 17% sądzi nawet, że ich liczba się zmniejszy. Mimo iż tylko jedna trzecia respondentów (33%) uważa, że integracja z UE wpłynie na wzrost liczby osób bogatych, jest ich prawie dwukrotnie więcej niż tych, którzy spodziewają się zubożenia społeczeństwa.

Ocena skutków przystąpienia do Unii Europejskiej dla zakresu bogactwa w dużej mierze pokrywa się, co oczywiste, z przewidywaniami zmian, jakie nastąpią w kraju w najbliższych latach - dwie trzecie badanych przewidujących wzrost liczby osób naprawdę bogatych (66%) uważa zarazem, że integracja z Unią będzie miała na to pozytywny wpływ; niewielu spośród nich (4%) jest przeciwnego zdania, a część (23%) uważa, że wejście Polski do Unii nie wpłynie na liczbę bogatych.

Wśród tych, którzy uważają, że przystąpienie do Unii raczej zwiększy niż zmniejszy liczbę ludzi bogatych w Polsce, niektórzy jednak nie przewidywali - pytani o to wcześniej - że naprawdę bogatych będzie w najbliższych latach więcej niż obecnie.

Podobnie jak przy poprzednim pytaniu opinie badanych różnicuje - choć słabiej - płeć, poziom wykształcenia i sytuacja materialna (zob. tabele aneksowe). Warto też zauważyć, że pesymizmem w postrzeganiu skutków, jakie przystąpienie do Unii będzie miało dla zamożności społeczeństwa polskiego, wyróżniają się rolnicy.

PRÓG BOGACTWA

Tylko co czternasty Polak (7%) uważa, że miesięczne dochody ludzi bogatych na jedną osobę w rodzinie nie muszą przekraczać 1 tys. zł. Zdecydowana większość respondentów za próg bogactwa uważa wyższe dochody, przy tym co siódmy (15%) do bogatych zalicza dopiero tych, których dochody na osobę wynoszą więcej niż 10 tys. zł. W porównaniu z poprzednim sondażem ten ostatni odsetek wzrósł aż trzykrotnie, wzrosła też liczba ankietowanych uważających za bogatych tych, których dochody na osobę mieszczą się w granicach 5-10 tys. zł, natomiast zmalały odsetki uznających za bogatych osoby mające dochody nie wyższe niż 2 tys. złotych na członka rodziny.

Zatem w społecznym odczuciu obecnie częściej trzeba mieć znacznie wyższe dochody niż przed pięciu laty, aby zostać uznanym za osobę bogatą, co może świadczyć o pewnym wzroście zamożności i podniesieniu się, wraz z poprawą sytuacji finansowej części społeczeństwa, poprzeczki, powyżej której uważa się kogoś za osobę zamożną czy bogatą. Nie wydaje się bowiem, by tak duże zmiany w tym okresie można było położyć na karb

inflacji i wzrostu kosztów utrzymania. Może też obecnie bardziej realistycznie postrzega się zamożność - to, jak duże dochody mają ci, którzy uważani są za bogatych. Przesunięcie się progu bogactwa jest też zgodne ze wzrostem liczby tych, którzy twierdzą, że mało jest w naszym kraju ludzi bogatych.

Tabela 4

Od jakich pieniędzy zaczyna się według Pana(i) bogactwo? Ile pieniędzy na jedną osobę miesięcznie musi mieć rodzina, żeby uznawana była za naprawdę bogatą?	Wskazania respondentów według terminów badań		
	I '97	I '99	I '04
	w procentach		
Do 500 zł	1	1	1
Od 600 do 1000 zł	17	9	6
Od 1100 do 2000 zł	21	23	13
Od 2100 do 5000 zł	27	30	29
Od 5100 do 10 000 zł	11	16	21
10 100 zł i więcej	5	5	15
Trudno powiedzieć	18	16	15

Postrzeganie granicy bogactwa jest wyraźnie zależne od pozycji społecznej ankietowanych mierzonej poziomem wykształcenia i zamożności. Wykształcenie i sytuacja materialna (dochody na osobę i ocena warunków materialnych gospodarstwa domowego) różnicują wysokość wymienianych przez respondentów kwot, od których - ich zdaniem - zaczyna się bogactwo. Im wyższą pozycję zajmują badani, tym częściej wymieniają sumy powyżej 5 tys. zł na osobę, a rzadziej - do 2 tys. zł. Towarzyszy temu zróżnicowanie podawanych kwot zależnie od wielkości miejsca zamieszkania i przynależności do grup społeczno-zawodowych. Niskie kwoty - do 1 tys. zł - najczęściej wymieniają robotnicy wykwalifikowani i niewykwalifikowani, rolnicy i bezrobotni, mieszkańcy małych miast i wsi, natomiast wysokie - powyżej 10 tys. zł - podają najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, pracownicy umysłowi niższego szczebla i pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz mieszkańcy dużych miast (zob. tabele aneksowe).

POSTRZEGANIE ŹRÓDEŁ I SZANS NA WZBOGACENIE SIĘ

W porównaniu z poprzednim sondażem nastąpiły istotne zmiany w odpowiedziach na pytanie dotyczące czynników decydujących o tym, że niektórzy ludzie szybko się wzbogacają. Straciły na znaczeniu pozytywne cechy i wysiłki ludzi osiągających sukces - dochodzących w krótkim czasie do wielkich pieniędzy. W pytaniu tym przedstawiliśmy respondentom listę czynników, spośród których mogli wybrać nie więcej niż trzy.

Znacznie zmniejszyły się odsetki ankietowanych wskazujących na pracowitość i poświęcenie (o 12 punktów procentowych), odwagę i gotowość do ryzyka (o 8 punktów) oraz talenty i zdolności (o 7 punktów) jako te cechy, które decydują o sukcesie finansowym. Wzrósł natomiast odsetek respondentów postrzegających źródła dorobienia się w przekupstwie urzędników (o 8 punktów), co jest zapewne przede wszystkim wynikiem nagłośnienia w ostatnim okresie wielu afer tego rodzaju. Przybyło też (o 7 punktów) osób wierzących w szczęście, los, który pomaga zdobyć fortunę. Nie zmieniły się w sposób istotny odsetki badanych wskazujących na lekceważenie lub omijanie prawa bądź wykorzystywanie luk prawnych jako źródła sukcesów finansowych. Inne zmiany są jeszcze mniejsze.

Tabela 5

Co, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim decyduje o tym, że niektórzy ludzie w stosunkowo krótkim czasie dochodzą do wielkich pieniędzy? Proszę wybrać nie więcej niż trzy czynniki	Wskazania respondentów według terminów badań				
	X '92	XII '94	I '97	I '99	I '04
	w procentach (w nawiasach kolejność)				
Odwaga i gotowość do ryzyka	38 (3)	36 (3)	49 (1)	46 (1)	38 (1)
Lekceważenie lub omijanie prawa	44 (1)	42 (1)	40 (3-4)	38 (4)	37 (2)
Luki prawne	39 (2)	39 (2)	34 (5)	34 (6)	36 (3)
Bezwzględność w stosunku do innych ludzi	27 (6)	23 (7)	29 (6)	35 (5)	32 (4-5)
Ich talenty i zdolności	29 (5)	32 (4)	40 (3-4)	39 (3)	32 (4-5)
Przekupstwo urzędników	32 (4)	28 (6)	19 (8)	21 (7)	29 (6-7)
Pracowitość, całkowite poświęcenie się temu, co robią	26 (7)	31 (5)	46 (2)	41 (2)	29 (6-7)
Szczęście, ślepy los	15 (8)	17 (8)	20 (7)	17 (8)	24 (8)
Pomoc rodziny	10 (9)	8 (9)	13 (9)	13 (9)	10 (9)
Coś innego	2	1	1	3	3
Trudno powiedzieć	3	4	2	3	5
Odsetki nie sumują się do stu, gdyż respondenci mogli wskazać trzy czynniki					

Cechy pozytywne nie są już - jak w końcu lat dziewięćdziesiątych - wskazywane częściej niż zachowania negatywne. Mimo iż odwaga i gotowość ryzyka nadal zajmuje pierwszą pozycję, jako czynnik sukcesu najczęściej wskazywany, na drugim i trzecim miejscu znalazło się omijanie prawa oraz wykorzystywanie luk prawnych, a bezwzględność w stosunku do innych ludzi zrównała się w częstości wskazań z talentami i zdolnościami, zajmując wspólnie miejsca czwarte - piąte. Kolejne pozycje - szóstą i siódmą - zajmują *ex aequo* przekupstwo urzędników oraz pracowitość, poświęcenie się temu, co się robi. Oznacza to przede wszystkim degradację pracowitości, która wcześniej zajmowała drugie miejsce wśród czynników sukcesu. Choć więcej osób niż uprzednio wierzy w szczęście, a mniej - dostrzega rolę pomocy ze strony rodziny, oba te czynniki zajmują te same, ostatnie miejsca na liście czynników decydujących o tym, że niektórzy ludzie dochodzą w krótkim czasie do wielkich pieniędzy.

Na odwagę, pracowitość i zdolności, czyli pozytywne cechy sprzyjające wzbogaceniu się, ankietowani wskazują tym częściej, im lepszą mają sytuację materialną. Nieco słabszy jest związek z poziomem wykształcenia, ale respondenci z wyższym wykształceniem znacznie częściej niż pozostali zwracają uwagę na wymienione cechy. Spośród grup społeczno-zawodowych pracowitość i gotowość do ryzyka, odwagę oraz zdolności szczególnie często wskazują przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji. O zdolnościach prawie równie często mówią też pracujący na własny rachunek (poza rolnictwem) oraz - co warto podkreślić - uczniowie i studenci.

Szczęście jest wskazywane najczęściej przez robotników, bezrobotnych oraz uczniów i studentów, częściej też przez osoby znajdujące się w gorszej sytuacji finansowej.

Pomoc rodziny to czynnik wskazywany mniej więcej równie często przez wszystkie kategorie badanych.

O omijaniu lub lekceważeniu prawa szczególnie często mówią bezrobotni, a na przekupstwo urzędników respondenci wskazują tym częściej, im gorszą mają sytuację finansową, a także im mniej są wykształceni. W przypadku wykorzystywania luk prawnych mamy do czynienia z zależnością odwrotną - wykształcenie sprzyja wskazywaniu na ten

czynnik. Przekupstwo natomiast najrzadziej spośród wszystkich wskazują w tym kontekście osoby z wyższym wykształceniem (zob. tabele aneksowe).

Ludzie, którzy dorobili się, stali się w ostatnich latach bogaci, nie cieszą się uznaniem społecznym. Większość ankietowanych (68%) uważa bowiem, że nie można dojść do majątku uczciwą pracą. Mniej niż jedna trzecia badanych (30%) obdarza uznaniem tych, którzy się dorobili, wskazując na ciężką pracę oraz umiejętności i pomysły, jakimi musieli się wykazać, by zdobyć majątek.

Tabela 6

Co Pan(i) myśli, gdy słyszy o osobie, która w ciągu ostatnich paru lat doszła do dużych pieniędzy? Czy myśli Pan(i), że komuś takiemu:	Wskazania respondentów według terminów badań	
	I '99	I '04
	w procentach	
- należy się uznanie za ciężką pracę, umiejętności i dobre pomysły	35	30
- nie należy się uznanie, ponieważ uczciwą pracą nie można dojść w Polsce do majątku	62	68
Trudno powiedzieć	3	2

Im ankietowani są młodszy, a także lepiej wykształceni i sytuowani, tym częściej twierdzą, że osobom, które doszły do dużych pieniędzy, należy się uznanie za pracę, umiejętności i pomysły. Natomiast badani starsi, o niskim poziomie wykształcenia, znajdujący się w gorszej niż inni sytuacji materialnej, skłonni są najczęściej odmawiać uznania ludziom, którym się powiodło. Widać też, że prawicowe poglądy polityczne bardziej sprzyjają docenianiu sukcesu materialnego, lewicowe zaś - odmawianiu społecznego uznania (zob. tabele aneksowe).

Wśród Polaków panuje powszechne przekonanie (93%), że w naszym kraju szanse wzbogacenia się są nierówne i mają je tylko nieliczni. Niewielu badanych (4%) jest przeciwnego zdania, przy czym w ostatnich latach wzrósł odsetek wskazujących na brak równych szans, zmalał zaś - przekonanych o równości szans.

Tabela 7

Czy sądzi Pan(i), że:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XII '94	I '97	I '99	I '04
	w procentach			
- obecnie w Polsce każdy ma równe szanse wzbogacenia się	10	9	7	4
- obecnie w Polsce ludzie nie mają równych szans, tylko nieliczni mogą się wzbogacić	86	86	89	93
Trudno powiedzieć	4	5	4	3

O tym, że każdy ma równe szanse wzbogacenia się, przekonani są najczęściej pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz respondenci dobrze wykształceni i znajdujący się w dobrej sytuacji materialnej. Najrzadziej natomiast opinię taką podzielają uczniowie i studenci, co jest sygnałem niepokojącym - zwłaszcza gdy pamięta się o optymizmie czy pozytywnym nastawieniu do rzeczywistości, często cechującym opinie tej grupy. Aż 99% spośród nich jest zdania, że obecnie w Polsce tylko nieliczni mają szansę się wzbogacić.

STOSUNEK DO BOGACTWA

Stosunek Polaków do istnienia w naszym społeczeństwie ludzi znacznie bogatszych od innych jest zróżnicowany. Niespełna dwie trzecie respondentów (64%) - o wiele mniej niż przed pięcioma laty - uważa, że istnienie ludzi wyróżniających się zamożnością jest czymś naturalnym, a blisko połowa (49%) - tyle samo co wówczas - sądzi także, że jest to korzystne dla społeczeństwa. Jednak tylko co trzeci badany (33%, spadek o 3 punkty) uważa, że jest to sprawiedliwe, przeważają zaś (45%) osoby będące przeciwnego zdania. Obecnie bogactwo jest rzadziej niż w latach dziewięćdziesiątych uważane za coś naturalnego i sprawiedliwego, zmalała więc społeczna akceptacja istnienia w społeczeństwie znacznych różnic majątkowych.

Tabela 8

Czy to, że niektórzy ludzie są znacznie bogatsi od innych:	Wskazania respondentów według terminów badań			
	XII '94	I '97	I '99	I '04
	w procentach			
- jest czymś naturalnym	69	74	72	64
- jest czymś nienaturalnym	17	12	14	20
Trudno powiedzieć	13	14	14	15
- jest korzystne dla społeczeństwa	45	53	49	49
- jest niekorzystne dla społeczeństwa	31	23	27	29
Trudno powiedzieć	24	24	24	23
- jest sprawiedliwe	38	40	36	33
- jest niesprawiedliwe	39	34	42	45
Trudno powiedzieć	24	26	22	22

Na akceptację bogactwa wyraźnie wpływa pozycja społeczna ankietowanych. Im są lepiej wykształceni, a także im lepsze mają warunki materialne, tym częściej aprobują istnienie w społeczeństwie ludzi znacznie bogatszych niż inni. Natomiast im niższe wykształcenie badanych i gorsza ich sytuacja materialna, tym częstsza dezaprobata wyróżniającego się bogactwa.

Istnienie ludzi bogatszych od innych uważają za naturalne przede wszystkim pracujący na własny rachunek poza rolnictwem oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, a za nienaturalne - renciści, emeryci, bezrobotni i inni niepracujący (z wyjątkiem uczniów i studentów). Społeczne korzyści w istnieniu bogatych podobnie jak sprawiedliwość takiego zróżnicowania społeczeństwa dostrzegają najczęściej również przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracujący na własny rachunek, przeciwnego zdania są natomiast w obu tych kwestiach bezrobotni i gospodynie domowe (zob. tabele aneksowe).

Wśród Polaków przeważa opinia (55%), że osoby bogate nie cieszą się szacunkiem i poważaniem w społeczeństwie; odmiennego zdania jest co trzeci respondent (32%). W porównaniu z wynikami sondażu sprzed pięciu lat zmiany są wyraźne - znacznie wzrósł odsetek wskazujących na brak szacunku, ale nie wiązało się to ze zmianą opinii tych, którzy byli przeciwnego zdania, lecz ze znacznym zmniejszeniem się liczby osób, które uprzednio

nie miały skryształizowanej opinii w tej sprawie. Wskazuje to na utrwalenie się negatywnych konotacji bogactwa i nasilenie się w naszym społeczeństwie krytycyzmu społecznego wobec osób bogatych.

Tabela 9

Czy bogaci cieszą się, Pana(i) zdaniem, szacunkiem i poważaniem ze strony innych ludzi?	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XII '92	XII '94	I '97	I '99	I '04
	w procentach				
Zdecydowanie tak	5	6	6	6	5
Raczej tak	25	27	26	27	27
Raczej nie	34	42	37	39	45
Zdecydowanie nie	11	9	7	7	10
Trudno powiedzieć	25	16	24	21	13

Opinie na temat szacunku, jakim cieszą się ludzie bogaci, są obecnie mało społecznie zróżnicowane. Respondenci z wyższym wykształceniem tylko niewiele częściej niż inni uważają, że bogaci obdarzani są szacunkiem. W roku '99 opinie na ten temat były wyraźnie zależne od poziomu wykształcenia i sytuacji materialnej ankietowanych - przekonanie o obdarzaniu szacunkiem przeważało wśród kadry kierowniczej i inteligencji³. Obecnie opinie o cieszeniu się przez bogatych szacunkiem przeważają jedynie - co warto odnotować - wśród najmłodszych ankietowanych, w wieku od 18 do 24 lat, uczniów i studentów (odpowiednio 47% i 46% wobec 41%) i niemal równoważą się wśród bezrobotnych (44% wobec 46%). We wszystkich pozostałych kategoriach i grupach społeczno-zawodowych przeważa pogląd, że bogaci nie cieszą się szacunkiem i poważaniem ze strony innych ludzi. Tego zdania jest ponad połowa przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji (zob. tabele aneksowe).

³ Zob. komunikat „Opinie o bogactwie i ludziach bogatych”, cyt. wyd.

Okres stagnacji gospodarczej i wysokiego bezrobocia zmienił opinie Polaków na temat bogactwa i ludzi bogatych. Zdaniem respondentów, obecnie w naszym kraju jest mniej ludzi bogatych niż przed kilkoma laty. Zmalała też grupa badanych, którzy twierdzą, że w przyszłości osób zamożnych będzie przybywać. Nastąpił spadek akceptacji bogactwa i jeszcze więcej ankietowanych niż dawniej jest zdania, że szanse na wzbogacenie się mają tylko nieliczni. Zmieniło się postrzeganie czynników, które decydują o wzbogaceniu się: wzrosło znaczenie lekceważenia prawa, jego omijania i wykorzystywania luk prawnych oraz przekupstwa urzędników, a zmalało - pracowitości, talentów i zdolności.

Opracował
Włodzimierz DERCZYŃSKI

A N E K S

Tabela 1. Mówi się, że w Polsce jest dużo biedy, ale mówi się też, że przybywa ludzi naprawdę bogatych. Czy dużo, Pana(i) zdaniem, jest dziś w naszym kraju ludzi bogatych? Ilu bogatych przypada, Pana(i) zdaniem, na tysiąc mieszkańców Polski?

	(%)						
	Do 10	11-50	51-100	101-200	Ponad 200	Brak zdania	Liczba osób
Ogółem	49	20	11	5	8	6	1040
Płeć							
Mężczyźni	55	20	12	4	6	3	497
Kobiety	45	20	11	5	11	9	543
Wiek							
18-24 lat	31	31	15	7	12	3	159
25-34	50	21	13	6	9	1	189
35-44	55	22	10	2	4	7	183
45-54	59	15	7	6	7	5	211
55-64	57	19	11	1	6	7	124
65 lat i więcej	44	13	13	4	12	14	173
Miejsce zamieszkania							
Wieś	51	17	11	4	9	7	389
Miasto do 20 tys.	53	18	12	3	10	4	128
20-100 tys.	48	20	13	6	7	6	205
101-500 tys.	43	27	13	5	8	4	196
501 tys. i więcej mieszk.	52	21	9	3	8	7	121
Wykształcenie							
Podstawowe	47	17	11	5	9	11	297
Zasadnicze zawodowe	48	18	12	5	12	5	269
Średnie	50	23	12	4	7	4	359
Wyższe	58	25	7	3	5	3	115
Grupa społ.-zaw. pracujący							
Kadra kier., inteligencja	59	23	10	2	5	0	68
Prac.umysł.niż.szczebła	49	29	10	3	4	5	106
Pracownicy fiz.-umysł.	52	18	7	3	16	4	75
Robotnicy wykwalifikowani	51	24	15	4	4	3	88
Robotnicy niewykwalifik.	53	16	17	4	5	4	33
Rolnicy	53	16	7	8	5	11	54
Pracujący na własny rach.	64	12	16	2	3	3	46
Bierni zawodowo							
Renciści	57	16	5	3	7	12	109
Emeryci	46	16	13	3	12	10	199
Uczniowie i studenci	31	32	19	8	8	2	82
Bezrobotni	46	21	10	9	7	6	122
Gospodynie domowe i inni	46	14	13	4	20	4	57
Pracuje w:							
inst.państw., publicznej	50	26	10	4	7	2	172
spółce właścicieli							
prywatnych i państwa	59	22	9	2	5	3	75
sekt. pryw. poza rolnict.	54	19	14	3	7	4	177
prywatnym gosp. rolnym	52	17	8	9	2	13	52
Dochody na jedną osobę							
Do 299 zł	49	21	11	4	11	5	124
300-399	45	22	13	4	10	5	81
400-599	52	19	8	5	11	5	184
600-800	52	18	17	3	7	4	169
Powyżej 800 zł	49	25	10	3	7	5	205
Ocena własnych war. mater.							
Złe	50	17	11	5	9	8	319
Średnie	49	21	11	6	7	6	466
Dobre	49	23	12	3	9	4	255
Udział w prakt. religijnych							
Kilka razy w tygodniu	52	13	11	7	7	10	64
Raz w tygodniu	47	20	11	5	9	8	546
1-2 razy w miesiącu	49	20	13	3	12	3	123
Kilka razy w roku	53	21	14	5	5	2	181
W ogóle nie uczestniczy	53	22	7	4	10	4	125
Poglądy polityczne							
Lewica	53	21	11	3	10	2	200
Centrum	54	24	11	1	7	3	300
Prawica	48	20	13	7	8	4	255
Trudno powiedzieć	43	17	12	7	8	14	282

Tabela 2. Jak Pan sądzi, czy w ciągu najbliższych kilku lat ludzi naprawdę bogatych będzie w Polsce:

	(%)				
	więcej niż obecnie	tyle samo	mniej niż obecnie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	32	21	13	1057
Płeć					
Mężczyźni	40	33	17	10	507
Kobiety	29	30	24	16	550
Wiek					
18-24 lat	37	33	22	7	159
25-34	41	35	18	6	191
35-44	30	38	19	14	186
45-54	32	35	25	8	216
55-64	42	26	19	14	127
65 lat i więcej	26	23	20	31	179
Miejsce zamieszkania					
Wieś	25	33	22	19	398
Miasto do 20 tys.	41	28	18	13	129
20-100 tys.	36	34	19	10	207
101-500 tys.	42	29	20	9	200
501 tys. i więcej mieszk.	40	32	22	6	124
Wykształcenie					
Podstawowe	24	28	24	24	301
Zasadnicze zawodowe	30	37	21	11	275
Średnie	41	29	21	9	366
Wyższe	48	37	11	4	115
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	47	36	16	1	68
Prac. umysł. niż. szczebla	42	33	18	6	106
Pracownicy fiz. - umysł.	42	22	35	1	76
Robotnicy wykwalifikowani	35	33	21	10	90
Robotnicy niewykwalifik.	28	31	20	21	35
Rolnicy	18	38	27	17	56
Pracujący na własny rach.	35	40	13	12	46
Bierni zawodowo					
Renciści	25	30	24	21	111
Emeryci	33	26	17	25	204
Uczniowie i studenci	41	32	21	6	83
Bezrobotni	30	41	17	12	124
Gospodynie domowe i inni	32	27	27	14	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	41	31	22	7	174
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	29	37	25	9	78
sekt. pryw. poza rolnict.	45	30	19	6	177
prywatnym gosp. rolnym	13	40	28	19	54
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	22	43	22	12	126
300-399	27	27	34	11	81
400-599	29	36	23	12	190
600-800	42	23	20	15	172
Powyżej 800 zł	43	33	14	9	208
Ocena własnych war. mater.					
Źłe	26	29	26	19	328
Średnie	33	34	20	14	472
Dobre	46	32	16	6	257
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	34	22	22	22	65
Raz w tygodniu	32	32	22	14	552
1-2 razy w miesiącu	28	36	25	11	125
Kilka razy w roku	43	30	15	13	185
W ogóle nie uczestniczy	37	34	18	11	128
Poglądy polityczne					
Lewica	43	30	21	7	200
Centrum	37	35	20	7	305
Prawica	38	30	23	9	261
Trudno powiedzieć	21	31	19	28	288

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, przystąpienie naszego kraju do Unii Europejskiej zwiększy czy też zmniejszy liczbę ludzi bogatych w Polsce?
 1 - Raczej zwiększy; 2 - Nie zmieni - nie wpłynie na ich liczbę;
 3 - Raczej zmniejszy

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	35	17	15	1057
Płeć					
Mężczyźni	39	33	16	12	507
Kobiety	28	37	18	18	550
Wiek					
18-24 lat	43	33	14	10	159
25-34	36	37	16	10	191
35-44	28	37	21	14	186
45-54	32	37	20	11	216
55-64	33	37	16	14	127
65 lat i więcej	26	29	14	31	179
Miejsce zamieszkania					
Wieś	27	32	20	21	398
Miasto do 20 tys.	41	36	14	9	129
20-100 tys.	36	38	17	10	207
101-500 tys.	37	34	15	14	200
501 tys. i więcej mieszk.	32	40	16	12	124
Wykształcenie					
Podstawowe	28	31	18	23	301
Zasadnicze zawodowe	30	33	22	15	275
Średnie	36	38	14	12	366
Wyższe	42	39	12	6	115
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	40	18	4	68
Prac. umysł. niż. szczebla	36	42	12	11	106
Pracownicy fiz.- umysł.	38	32	20	10	76
Robotnicy wykwalifikowani	35	42	16	6	90
Robotnicy niewykwalifik.	12	48	16	24	35
Rolnicy	21	23	29	27	56
Pracujący na własny rach.	32	37	19	12	46
Bierni zawodowo					
Renciści	26	36	19	19	111
Emeryci	30	30	14	26	204
Uczniowie i studenci	43	32	18	6	83
Bezrobotni	38	34	16	12	124
Gospodynie domowe i inni	33	31	20	16	57
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	35	38	16	11	174
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	32	40	19	10	78
sekt. pryw. poza rolnict.	35	40	16	8	177
prywatnym gosp. rolnym	16	26	27	30	54
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	29	40	24	7	126
300-399	35	28	17	20	81
400-599	28	36	22	15	190
600-800	36	29	18	17	172
Powyżej 800 zł	39	37	13	10	208
Ocena własnych war. mater.					
Złe	28	33	19	20	328
Średnie	30	37	17	16	472
Dobre	45	34	13	8	257
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	36	27	15	22	65
Raz w tygodniu	31	35	17	17	552
1-2 razy w miesiącu	31	32	22	14	125
Kilka razy w roku	38	39	14	9	185
W ogóle nie uczestniczy	34	35	17	14	128
Poglądy polityczne					
Lewica	45	32	16	7	200
Centrum	36	39	16	10	305
Prawica	35	35	20	10	261
Trudno powiedzieć	20	33	16	31	288

Tabela 4. Od jakich pieniędzy zaczyna się według Pana(i) bogactwo? Ile pieniędzy na jedną osobę miesięcznie musi mieć rodzina, żeby uznawana była za naprawdę bogatą?

	(%)							Liczba osób
	Do 500	600-1000	1100-2000	2100-5000	5100-10 000	10 100 i więcej	Trudno powiedzieć	
Ogółem	1	6	13	29	21	15	15	1057
Płeć								
Mężczyźni	1	5	11	30	24	18	11	507
Kobiety	1	8	15	27	19	12	19	550
Wiek								
18-24 lat	0	6	21	32	22	12	7	159
25-34	1	8	10	31	26	16	9	191
35-44	2	8	10	26	20	18	15	186
45-54	0	8	16	31	19	11	15	216
55-64	0	4	9	31	25	15	16	127
65 lat i więcej	0	5	12	22	15	16	31	179
Miejsce zamieszkania								
Wieś	1	8	14	27	19	10	21	398
Miasto do 20 tys.	1	8	18	27	23	13	10	129
20-100 tys.	0	7	9	30	23	15	15	207
101-500 tys.	0	4	14	32	19	21	9	200
501 tys. i więcej mieszk.	0	3	7	29	26	19	17	124
Wykształcenie								
Podstawowe	1	9	16	22	18	10	23	301
Zasadnicze zawodowe	1	6	16	32	18	12	15	275
Średnie	0	6	9	32	24	16	12	366
Wysze	0	3	9	26	26	27	10	115
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	0	0	8	36	19	29	7	68
Prac. umysł. niż. szczebla	0	5	8	29	27	19	12	106
Pracownicy fiz.-umysł.	0	8	10	39	25	10	7	76
Robotnicy wykwalifikowani	2	8	13	27	25	15	8	90
Robotnicy niewykwalifik.	6	5	6	25	32	12	14	35
Rolnicy	0	13	7	14	25	6	35	56
Pracujący na własny rach.	0	2	6	43	21	21	7	46
Bierni zawodowo								
Renciści	0	9	14	25	15	13	23	111
Emeryci	0	3	9	27	19	16	26	204
Uczniowie i studenci	0	5	25	32	18	14	5	83
Bezrobotni	1	13	22	25	19	11	11	124
Gospodynie domowe i inni	3	7	21	27	20	7	15	57
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	2	8	11	30	22	16	11	174
spółce właścicieli	0	3	12	30	19	28	9	78
prywatnych i państwa	0	4	6	36	29	17	8	177
sekt. pryw. poza rolnict.	0	13	8	17	24	6	33	54
prywatnym gosp. rolnym								
Dochody na jedną osobę								
Do 299 zł	3	12	22	20	20	9	14	126
300-399	2	18	19	27	22	8	4	81
400-599	0	7	15	28	21	10	18	190
600-800	1	5	11	37	19	17	12	172
Powyżej 800 zł	0	2	8	30	29	22	9	208
Ocena własnych war. mater.								
Złe	1	10	17	25	20	9	18	328
Średnie	1	5	13	30	22	13	15	472
Dobre	0	5	8	31	20	23	13	257
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	0	1	19	30	16	3	30	65
Raz w tygodniu	1	7	13	28	21	15	16	552
1-2 razy w miesiącu	1	8	15	24	26	12	14	125
Kilka razy w roku	1	6	11	32	22	16	12	185
W ogóle nie uczestniczy	0	7	11	32	17	20	13	128
Poglądy polityczne								
Lewica	0	9	15	26	25	17	8	200
Centrum	1	8	13	28	26	16	9	305
Prawica	1	4	10	39	21	16	9	261
Trudno powiedzieć	1	6	14	21	14	10	33	288

Tabela 5. Co, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim decyduje o tym, że niektórzy ludzie w stosunkowo krótkim czasie dochodzą do wielkich pieniędzy? Proszę wybrać nie więcej niż trzy czynniki. 1 - Ich talenty i zdolności; 2 - Bezwzględność w stosunku do innych ludzi; 3 - Pracowitość, całkowite poświęcenie się temu, co robią; 4 - Lekceważenie lub omijanie prawa; 5 - Odwaga i gotowość do ryzyka; 6 - Szczęście, ślepy los; 7 - Łuki prawne; 8 - Pomoc rodziny

	(%)							
	1	2	3	4	5	6	7	8
Ogółem	32	31	29	37	38	24	36	10
Płeć								
Mężczyźni	33	33	27	39	39	21	40	8
Kobiety	31	30	31	36	37	26	32	12
Wiek								
18-24 lat	37	29	33	35	49	29	26	11
25-34	36	37	30	33	39	34	35	9
35-44	31	38	28	42	38	25	41	13
45-54	30	28	27	41	41	19	42	9
55-64	32	34	28	43	37	16	44	9
65 lat i więcej	25	23	29	31	25	19	26	11
Miejsce zamieszkania								
Wieś	27	29	24	36	31	26	34	11
Miasto do 20 tys.	47	30	40	31	45	22	29	11
20-100 tys.	35	35	31	35	36	24	36	8
101-500 tys.	29	34	31	44	46	19	39	10
501 tys. i więcej mieszk.	32	30	29	42	44	24	42	9
Wykształcenie								
Podstawowe	25	25	28	32	29	24	28	11
Zasadnicze zawodowe	32	33	28	40	33	25	36	13
Średnie	32	37	29	40	43	21	40	8
Wyższe	46	26	37	34	58	26	42	10
Grupa społ.-zaw. pracujący								
Kadra kier., inteligencja	44	29	49	37	66	16	38	9
Prac. umysł. niż. szczebla	30	39	31	42	41	19	47	8
Pracownicy fiz.- umysł.	25	40	25	41	54	21	41	11
Robotnicy wykwalifikowani	34	37	27	31	40	32	46	7
Robotnicy niewykwalifik.	22	38	16	30	28	40	29	19
Rolnicy	33	27	37	21	36	19	37	11
Pracujący na własny rach.	43	21	39	39	46	22	34	8
Bierni zawodowo								
Renciści	27	26	24	40	30	23	37	9
Emeryci	27	28	27	36	27	19	28	12
Uczniowie i studenci	40	24	36	29	47	29	32	11
Bezrobotni	30	38	21	51	30	30	30	12
Gospodynie domowe i inni	37	29	28	37	37	26	33	10
Pracuje w:								
inst. państw., publicznej	34	35	28	38	45	21	52	9
spółce właścicieli								
prywatnych i państwa	28	39	39	37	52	25	37	10
sekt. prywat. poza rolnict.	36	33	33	38	46	25	35	10
prywatnym gosp. rolnym	34	25	36	22	35	18	36	11
Dochody na jedną osobę								
Do 299 zł	26	30	21	41	34	30	37	10
300-399	38	30	19	41	29	27	45	10
400-599	25	35	23	41	40	24	34	12
600-800	33	34	36	33	35	24	35	8
Powyżej 800 zł	39	28	33	38	48	20	39	10
Ocena własnych war. mater.								
Złe	22	33	21	41	29	24	37	10
Średnie	32	31	27	40	35	25	35	11
Dobre	43	30	43	28	56	20	34	10
Udział w prakt. religijnych								
Kilka razy w tygodniu	28	21	29	36	36	21	30	12
Raz w tygodniu	32	32	31	38	39	23	36	11
1-2 razy w miesiącu	30	33	23	27	32	21	39	8
Kilka razy w roku	33	28	28	37	45	26	36	11
W ogóle nie uczestniczy	32	38	28	43	34	28	33	9
Poglądy polityczne								
Lewica	33	35	28	40	39	23	41	7
Centrum	35	35	29	35	42	25	42	9
Prawica	33	32	30	41	44	20	36	10
Trudno powiedzieć	26	25	28	35	28	27	26	14

(continued)

Tabela 5 cd. Co, Pana(i) zdaniem, przede wszystkim decyduje o tym, że niektórzy ludzie w stosunkowo krótkim czasie dochodzą do wielkich pieniędzy? Proszę wybrać nie więcej niż trzy czynniki. 9 - Przekupstwo urzędników; 10 - Coś innego

	(%)			
	9	10	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	29	3	5	1057
Płeć				
Mężczyźni	32	3	4	507
Kobiety	26	3	6	550
Wiek				
18-24 lat	32	3	1	159
25-34	28	5	2	191
35-44	25	4	2	186
45-54	31	2	4	216
55-64	28	1	4	127
65 lat i więcej	27	2	17	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	29	3	9	398
Miasto do 20 tys.	27	5	3	129
20-100 tys.	30	2	5	207
101-500 tys.	26	3	2	200
501 tys. i więcej mieszk.	30	2	2	124
Wykształcenie				
Podstawowe	34	3	12	301
Zasadnicze zawodowe	32	3	4	275
Średnie	26	4	2	366
Wyższe	15	0	0	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	9	0	0	68
Prac. umysł. niż. szczebla	25	3	1	106
Pracownicy fiz. - umysł.	22	4	1	76
Robotnicy wykwalifikowani	32	2	0	90
Robotnicy niewykwalifik.	24	3	11	35
Rolnicy	25	6	8	56
Pracujący na własny rach.	23	3	6	46
Bierni zawodowo				
Renciści	25	3	10	111
Emeryci	31	2	13	204
Uczniowie i studenci	37	4	0	83
Bezrobotni	40	3	2	124
Gospodynie domowe i inni	35	6	2	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	19	4	1	174
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	26	0	1	78
sekt. pryw. poza rolnict.	25	3	3	177
prywatnym gosp. rolnym	23	6	9	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	36	6	3	126
300-399	39	2	3	81
400-599	31	2	7	190
600-800	30	4	5	172
Powyżej 800 zł	21	2	2	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	34	4	8	328
Średnie	31	2	5	472
Dobre	17	4	1	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	25	3	11	65
Raz w tygodniu	28	3	4	552
1-2 razy w miesiącu	39	3	6	125
Kilka razy w roku	23	3	5	185
W ogóle nie uczestniczy	30	4	4	128
Poglądy polityczne				
Lewica	32	4	1	200
Centrum	29	1	2	305
Prawica	28	5	1	261
Trudno powiedzieć	26	2	14	288

Tabela 6. Co myśli Pan(i), gdy słyzy o osobie, która w ciągu ostatnich paru lat doszła do dużych pieniędzy? Czy myśli Pan(i), że komuś takimu: 1 - należy się uznanie za ciężką pracę, umiejętność i dobre pomysły; 2 - nie należy się uznanie, ponieważ uczciwą pracą nie można dojść w Polsce do majątku

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	68	2	1056
Płeć				
Mężczyźni	28	70	2	507
Kobiety	31	67	1	549
Wiek				
18-24 lat	44	55	1	159
25-34	39	59	2	191
35-44	30	67	3	186
45-54	21	78	0	215
55-64	24	75	1	127
65 lat i więcej	23	75	2	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	26	72	2	398
Miasto do 20 tys.	38	61	1	129
20-100 tys.	31	66	3	207
101-500 tys.	28	72	0	200
501 tys. i więcej mieszk.	35	63	3	123
Wykształcenie				
Podstawowe	25	73	2	301
Zasadnicze zawodowe	24	75	2	275
Średnie	32	67	1	366
Wyższe	53	45	2	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier. i inteligencja	59	39	2	67
Prac.umysł.niż.szczębla	37	62	1	106
Pracownicy fiz.- umysł.	29	70	1	76
Robotnicy wykwalifikowani	27	71	2	90
Robotnicy niewykwalifik.	11	89	0	35
Rolnicy	17	83	0	56
Pracujący na własny rach.	39	56	5	46
Bierni zawodowo				
Renciści	24	73	2	111
Emeryci	23	74	3	204
Uczniowie i studenci	40	59	1	83
Bezrobotni	29	70	1	124
Gospodynie domowe i inni	30	70	0	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	32	68	1	173
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	36	64	0	78
sekt. pryw. poza rolnict.	38	59	4	177
prywatnym gosp. rolnym	12	88	0	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	22	76	2	126
300-399	25	74	1	81
400-599	25	72	3	190
600-800	31	68	1	172
Powyżej 800 zł	37	62	1	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	21	78	1	328
Średnie	28	70	2	471
Dobre	45	54	2	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	31	68	1	65
Raz w tygodniu	29	69	2	552
1-2 razy w miesiącu	23	76	1	125
Kilka razy w roku	37	62	1	185
W ogóle nie uczestniczy	31	67	2	128
Poglądy polityczne				
Lewica	28	70	2	200
Centrum	31	68	1	305
Prawica	34	64	2	261
Trudno powiedzieć	26	72	2	288

Tabela 7. Czy sądzi Pan(i), że:
 1 - obecnie w Polsce każdy ma równe szanse wzbogacenia się;
 2 - obecnie w Polsce ludzie nie mają równych szans, tylko nieliczni mogą się wzbogacić

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	4	93	3	1057
Płeć				
Mężczyźni	6	92	2	507
Kobiety	3	93	4	550
Wiek				
18-24 lat	4	94	2	159
25-34	8	91	2	191
35-44	5	92	3	186
45-54	3	95	2	216
55-64	3	95	2	127
65 lat i więcej	4	89	7	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	4	91	5	398
Miasto do 20 tys.	4	93	3	129
20-100 tys.	6	92	1	207
101-500 tys.	6	92	2	200
501 tys. i więcej mieszk.	3	97	0	124
Wykształcenie				
Podstawowe	4	90	6	301
Zasadnicze zawodowe	3	94	2	275
Średnie	5	93	2	366
Wyższe	7	92	1	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	8	91	2	68
Prac.umysł.niż.szczębla	7	92	1	106
Pracownicy fiz.-umysł.	4	95	1	76
Robotnicy wykwalifikowani	6	92	3	90
Robotnicy niewykwalifik.	9	84	7	35
Rolnicy	0	93	7	56
Pracujący na własny rach.	12	85	3	46
Bierni zawodowo				
Renciści	4	90	6	111
Emeryci	3	92	5	204
Uczniowie i studenci	1	99	0	83
Bezrobotni	3	96	1	124
Gospodynie domowe i inni	3	95	2	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	6	92	3	174
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	8	92	0	78
sekt. pryw. poza rolnict.	8	89	3	177
prywatnym gosp. rolnym	0	95	5	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	3	95	1	126
300-399	3	97	0	81
400-599	2	96	2	190
600-800	6	91	3	172
Powyżej 800 zł	8	91	2	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	2	95	3	328
Średnie	5	92	3	472
Dobre	8	90	2	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	5	92	3	65
Raz w tygodniu	5	93	3	552
1-2 razy w miesiącu	2	94	4	125
Kilka razy w roku	6	92	3	185
W ogóle nie uczestniczy	6	91	3	128
Poglądy polityczne				
Lewica	6	93	1	200
Centrum	5	93	2	305
Prawica	4	95	1	261
Trudno powiedzieć	3	90	7	288

Tabela 8. Czy Pan(i) zna kogoś, osobę lub rodzinę - z sąsiedztwa, z widzenia, ze słyszenia - uznawanych za człowieka naprawdę bogatego lub naprawdę bogatą rodzinę?
 1 - Tak, ja sam(a) należę do takich ludzi; 2 - Tak, znam kilku takich ludzi (kilka takich rodzin); 3 - Tak, znam jednego lub dwóch (jedną lub dwie rodziny); 4 - Nie, nie znam nikogo takiego, kogo można by nazwać bogatym

					(%)	
	1	2	3	4	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	0	28	23	45	4	1057
Płeć						
Mężczyźni	0	31	22	43	2	507
Kobiety	1	24	23	47	5	550
Wiek						
18-24 lat	0	37	32	27	5	159
25-34	0	37	29	32	2	191
35-44	1	31	21	44	3	186
45-54	0	21	24	50	4	216
55-64	1	26	17	53	3	127
65 lat i więcej	0	14	13	66	6	179
Miejsce zamieszkania						
Wieś	0	23	22	51	4	398
Miasto do 20 tys.	1	35	23	38	3	129
20-100 tys.	1	32	21	40	6	207
101-500 tys.	0	26	24	47	3	200
501 tys. i więcej mieszk.	0	28	29	40	2	124
Wykształcenie						
Podstawowe	0	15	19	60	6	301
Zasadnicze zawodowe	0	27	20	48	4	275
Średnie	1	31	27	38	2	366
Wyzsze	0	48	26	23	3	115
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	0	45	32	21	3	68
Prac.umysł.niż.szczębla	0	45	27	27	1	106
Pracownicy fiz.- umysł.	0	29	21	45	5	76
Robotnicy wykwalifikowani	0	29	27	43	1	90
Robotnicy niewykwalifik.	0	18	19	56	7	35
Rolnicy	0	20	19	55	6	56
Pracujący na własny rach.	0	40	32	28	0	46
Bierni zawodowo						
Renciści	0	14	22	58	5	111
Emeryci	1	18	12	63	6	204
Uczniowie i studenci	0	31	38	27	5	83
Bezrobotni	2	31	21	42	4	124
Gospodynie domowe i inni	0	19	24	53	3	57
Pracuje w:						
inst. państw., publicznej	0	33	28	36	3	174
spółce właścicieli	0	41	17	37	5	78
prywatnych i państwa	0	36	29	34	1	177
sekt. pryw. poza rolnict.	0	19	17	57	6	54
prywatnym gosp. rolnym						
Dochody na jedną osobę						
Do 299 zł	2	24	24	44	6	126
300-399	0	30	26	44	0	81
400-599	0	23	25	49	3	190
600-800	0	29	24	43	3	172
Powyżej 800 zł	1	39	23	35	2	208
Ocena własnych war. mater.						
Złe	1	23	20	52	5	328
Średnie	0	25	23	48	4	472
Dobre	1	38	27	31	3	257
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	0	27	17	49	8	65
Raz w tygodniu	1	25	22	48	4	552
1-2 razy w miesiącu	0	28	23	48	2	125
Kilka razy w roku	1	29	28	38	5	185
W ogóle nie uczestniczy	0	34	22	42	1	128
Poglądy polityczne						
Lewica	1	31	23	43	2	200
Centrum	0	30	27	41	3	305
Prawica	1	34	22	40	3	261
Trudno powiedzieć	0	17	19	56	7	288

Tabela 9. Czy to, że niektórzy ludzie są znacznie bogatsi od innych:
1 - jest czymś naturalnym; 2 - jest czymś nienaturalnym

(%)				
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	64	20	15	1057
Płeć				
Mężczyźni	67	19	14	507
Kobiety	62	22	17	550
Wiek				
18-24 lat	68	19	13	159
25-34	77	11	12	191
35-44	71	14	15	186
45-54	57	27	16	216
55-64	67	18	14	127
65 lat i więcej	46	32	22	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	56	20	24	398
Miasto do 20 tys.	73	17	10	129
20-100 tys.	63	22	15	207
101-500 tys.	65	29	6	200
501 tys. i więcej mieszk.	81	10	9	124
Wykształcenie				
Podstawowe	48	26	26	301
Zasadnicze zawodowe	67	17	16	275
Średnie	69	23	9	366
Wyższe	85	8	7	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	88	7	5	68
Prac. umysł. niż. szczebla	67	24	8	106
Pracownicy fiz.- umysł.	80	13	7	76
Robotnicy wykwalifikowani	78	10	12	90
Robotnicy niewykwalifik.	38	35	27	35
Rolnicy	47	19	34	56
Pracujący na własny rach.	90	5	5	46
Bierni zawodowo				
Renciści	54	25	21	111
Emeryci	52	27	21	204
Uczniowie i studenci	68	20	12	83
Bezrobotni	65	23	12	124
Gospodynie domowe i inni	55	25	20	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	75	14	11	174
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	71	22	7	78
sekt. pryw. poza rolnict.	78	13	9	177
prywatnym gosp. rolnym	49	19	32	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	57	19	24	126
300-399	64	22	14	81
400-599	60	23	17	190
600-800	72	15	13	172
Powyżej 800 zł	72	20	7	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	57	25	19	328
Średnie	64	19	16	472
Dobre	74	17	9	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	57	22	21	65
Raz w tygodniu	64	21	15	552
1-2 razy w miesiącu	60	20	21	125
Kilka razy w roku	66	21	14	185
W ogóle nie uczestniczy	70	18	11	128
Poglądy polityczne				
Lewica	66	25	9	200
Centrum	70	18	12	305
Prawica	71	18	11	261
Trudno powiedzieć	51	23	27	288

Tabela 10. Czy to, że niektórzy ludzie są znacznie bogatsi od innych:
1 - jest korzystne dla społeczeństwa; 2 - jest niekorzystne dla społeczeństwa

(%)				
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	29	23	1057
Płeć				
Mężczyźni	48	30	22	507
Kobiety	49	27	23	550
Wiek				
18-24 lat	45	31	24	159
25-34	56	20	24	191
35-44	53	24	23	186
45-54	46	36	18	216
55-64	50	30	19	127
65 lat i więcej	41	31	28	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	41	32	28	398
Miasto do 20 tys.	55	25	20	129
20-100 tys.	48	29	23	207
101-500 tys.	54	32	14	200
501 tys. i więcej mieszk.	60	17	22	124
Wykształcenie				
Podstawowe	37	34	29	301
Zasadnicze zawodowe	46	30	25	275
Średnie	52	29	19	366
Wyższe	76	13	11	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	77	15	8	68
Prac. umysł. niż. szczebla	57	22	21	106
Pracownicy fiz.- umysł.	57	26	17	76
Robotnicy wykwalifikowani	50	23	28	90
Robotnicy niewykwalifik.	31	35	35	35
Rolnicy	49	17	35	56
Pracujący na własny rach.	75	12	12	46
Bierni zawodowo				
Renciści	40	32	28	111
Emeryci	45	31	23	204
Uczniowie i studenci	40	36	24	83
Bezrobotni	40	40	20	124
Gospodynie domowe i inni	34	45	21	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	58	21	21	174
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	60	20	20	78
sekt. pryw. poza rolnict.	60	22	18	177
prywatnym gosp. rolnym	51	19	30	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	37	37	25	126
300-399	45	36	18	81
400-599	41	30	29	190
600-800	56	24	21	172
Powyżej 800 zł	62	23	15	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	39	38	23	328
Średnie	48	28	25	472
Dobre	62	19	19	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	41	31	28	65
Raz w tygodniu	51	28	22	552
1-2 razy w miesiącu	42	37	21	125
Kilka razy w roku	49	26	25	185
W ogóle nie uczestniczy	48	30	22	128
Poglądy polityczne				
Lewica	47	35	18	200
Centrum	58	26	15	305
Prawica	55	26	20	261
Trudno powiedzieć	34	30	36	288

Tabela 11. Czy to, że niektórzy ludzie są znacznie bogatsi od innych:
1 - jest sprawiedliwe; 2 - jest niesprawiedliwe

	(%)			
	1	2	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	33	45	22	1056
Płeć				
Mężczyźni	37	44	19	507
Kobiety	29	46	25	549
Wiek				
18-24 lat	40	36	24	159
25-34	43	35	22	191
35-44	37	46	16	186
45-54	25	54	21	215
55-64	33	43	24	127
65 lat i więcej	20	54	26	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	28	50	22	398
Miasto do 20 tys.	43	35	22	129
20-100 tys.	31	47	22	207
101-500 tys.	36	47	16	200
501 tys. i więcej mieszk.	35	33	32	123
Wykształcenie				
Podstawowe	25	54	21	301
Zasadnicze zawodowe	29	50	21	275
Średnie	34	41	26	366
Wyższe	60	23	17	114
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	65	21	15	67
Prac. umysł. niż. szczebla	41	37	22	106
Pracownicy fiz.- umysł.	39	42	19	76
Robotnicy wykwalifikowani	32	47	21	90
Robotnicy niewykwalifik.	26	53	20	35
Rolnicy	27	48	24	56
Pracujący na własny rach.	57	20	23	46
Bierni zawodowo				
Renciści	21	51	28	111
Emeryci	24	51	25	204
Uczniowie i studenci	38	36	25	83
Bezrobotni	24	57	19	124
Gospodynie domowe i inni	27	60	13	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	39	41	19	173
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	47	35	19	78
sekt. pryw. poza rolnict.	43	35	22	177
prywatnym gosp. rolnym	29	47	24	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	24	58	18	126
300-399	34	52	13	81
400-599	29	50	20	190
600-800	34	42	24	172
Powyżej 800 zł	47	35	18	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	24	56	21	328
Średnie	32	45	23	471
Dobre	45	32	23	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	21	50	29	65
Raz w tygodniu	33	44	24	552
1-2 razy w miesiącu	30	52	18	125
Kilka razy w roku	37	46	17	185
W ogóle nie uczestniczy	36	42	22	128
Poglądy polityczne				
Lewica	33	51	15	200
Centrum	38	40	22	305
Prawica	36	45	19	261
Trudno powiedzieć	24	47	29	288

Tabela 12. Czy bogaci cieszą się, Pana(i) zdaniem, szacunkiem i poważaniem ze strony innych ludzi czy też nie?

	(%)			
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	32	55	13	1057
Płeć				
Mężczyźni	32	55	12	507
Kobiety	32	54	14	550
Wiek				
18-24 lat	47	41	11	159
25-34	38	52	10	191
35-44	29	58	12	186
45-54	24	65	11	216
55-64	33	48	20	127
65 lat i więcej	25	59	16	179
Miejsce zamieszkania				
Wieś	31	56	14	398
Miasto do 20 tys.	35	56	9	129
20-100 tys.	33	53	13	207
101-500 tys.	32	55	13	200
501 tys. i więcej mieszk.	32	53	14	124
Wykształcenie				
Podstawowe	33	52	15	301
Zasadnicze zawodowe	31	56	13	275
Średnie	31	58	12	366
Wyższe	37	52	11	115
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	33	57	10	68
Prac. umysł. niż. szczebla	30	56	14	106
Pracownicy fiz.- umysł.	34	55	11	76
Robotnicy wykwalifikowani	30	58	11	90
Robotnicy niewykwalifik.	15	69	15	35
Rolnicy	25	59	16	56
Pracujący na własny rach.	28	62	10	46
Bierni zawodowo				
Renciści	31	54	14	111
Emeryci	27	58	16	204
Uczniowie i studenci	46	41	13	83
Bezrobotni	44	46	10	124
Gospodynie domowe i inni	32	54	14	57
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	33	55	12	174
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	32	54	14	78
sekt. pryw. poza rolnict.	25	64	11	177
prywatnym gosp. rolnym	24	63	14	54
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	34	53	13	126
300-399	39	56	6	81
400-599	27	60	12	190
600-800	35	51	13	172
Powyżej 800 zł	31	56	13	208
Ocena własnych war. mater.				
Złe	32	56	13	328
Średnie	31	55	14	472
Dobre	35	53	12	257
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	24	45	31	65
Raz w tygodniu	32	57	10	552
1-2 razy w miesiącu	34	53	12	125
Kilka razy w roku	34	52	14	185
W ogóle nie uczestniczy	30	54	15	128
Poglądy polityczne				
Lewica	27	64	9	200
Centrum	38	52	10	305
Prawica	30	56	13	261
Trudno powiedzieć	31	50	19	288